

Кубиній Н.Ю., Тішеш П.П.

ІНТЕНЦІАЛЬНА ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР СТРАТЕГІЧНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Стаття присвячена дослідженню сутності конкурентоспроможності держави, регіону, підприємства та факторів, що її формують. Серед базових чинників виділені економічні, соціальні, інституціональні, дія яких значною мірою залежить не лише від інноваційної активності, а від саме стратегічної спрямованості на інновації, тобто інтенціальності новацій. Іntenціальність інноваційної діяльності сприятиме перманентному оновленню виробничої бази при раціональному використанні ресурсів, формуванню нових продуктів та ринків, людському розвитку. Іntenціальна інноваційна активність лежить в основі сучасних моделей стратегічного управління.

Ключові слова: інноваційна активність, інтенції, національна та регіональна економіка, підприємство, конкурентоспроможність, людський розвиток, фактор, стратегічне управління розвитком, ефективність.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації, інтеграції світових ринків і загострення економічної боротьби між країнами та територіями конкурентоспроможність стає ключовим чинником не лише соціально-економічного розвитку й забезпечення відповідного рівня гідного людського існування. Від стану конкурентоспроможності держави та її регіонів, підприємств та інших акторів бізнесу залежить здатність економіки забезпечувати стабільне зростання, підвищення добробуту населення, інноваційний розвиток і ефективну участь у міжнародному поділі праці. У сучасній економіці, що характеризується швидким технологічним прогресом, цифровізацією та глобальною конкуренцією, саме інновації стають головним джерелом економічного зростання та стійких конкурентних переваг, знаходяться у центрі стратегічного управління розвитком. Традиційні фактори розвитку — природні ресурси, дешева робоча сила чи вигідне географічне положення — поступово втрачають вирішальне значення. Натомість ключову роль відіграє інноваційна активність суб'єктів господарювання на всіх рівнях: державному, регіональному та мікроекономічному. Саме здатність створювати, впроваджувати й комерціалізувати нові знання визначає рівень стратегічної конкурентоспроможності економіки та її адаптивність до зовнішніх викликів, тому дослідження сутності конкурентоспроможності та її впливу на розвиток територій набуває

особливої актуальності. У сучасній економіці знань джерелом довгострокових конкурентних переваг стають не лише ресурси чи технології, а передусім внутрішня готовність суб'єктів господарювання до змін, розвитку та впровадження нововведень. Саме тому особливого значення набувають інтенції на інноваційну діяльність — свідомі наміри, мотивації та стратегічні установки щодо створення й використання інновацій, що відображається в стратегічному управлінні. Досвід розвинених країн, зокрема США, Німеччина, Японія та Південна Корея, свідчить, що саме наявність стійкої інноваційної орієнтації суспільства, бізнесу й держави є визначальною передумовою їхньої високої конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема конкурентоспроможності та факторів, її утворюючих, знаходиться в центрі уваги закордонних та вітчизняних науковців. Так, Nebojsa Stojcic, Iraj Hashi, Shqiponja Telhaj доводять прямий зв'язок між інноваціями та конкурентоспроможністю, стверджують, що «the competitiveness of firms, measured by their market share, is postulated to depend on indicators of firms' innovation behaviour such as improvements in cost-efficiency, labour productivity and investment in new machinery and equipment as well as characteristics of firms and their environment such as location, experience, technological intensity of their industries and the intensity of competition.» [1]

Cherkasova T.I., Boyko I.M., Beznos S.V. висвітлюють думку, що «enhancing the industrial enterprises competitiveness level in today's economic environment is directly related to innovations, and the formation of long-term competitive advantages.» [2]

©Кубиній Н. Ю., к.е.н., проф., проф. кафедри економіки, підприємництва та торгівлі ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Україна.

Тішеш П.П., доктор філософії в галузі економіки, підприємець, Україна

Lili Qiu, Doina Olaru, Sharon Purchase розглядають взаємодію факторів впливу на економічний розвиток та конкурентоспроможність з позиції синергії: «An effective innovation strategy is crucial for firm performance and national economic growth, yet many firms still face the challenge of misalignment between their innovation activities and strategies.» [3]

Проблема впливу інновацій на конкурентоспроможність економічних систем знаходить вирішення в працях В.Геєця [4], В.Мікловди [5], С. Мошака [6] та інших українських дослідників.

Невирішеними питаннями залишається стратегічна спрямованість економічних акторів та їх інтенціональна орієнтація на інноваційну діяльність, що є умовою успішної побудови радикальних конкурентних переваг.

Метою дослідження обрано здійснення наукового аналізу сутності інноваційної інтенціональності як ключового чинника формування стратегічної конкурентоспроможності економічних систем.

Опис основного матеріалу дослідження. Конкурентоспроможність — це здатність суб'єкта господарювання, регіону або держави продукувати та реалізовувати товари й послуги швидше та ефективніше, ніж їх економічні суперники. Це стан, за яким товари та послуги за якістю, ціною та інноваційністю перевищують або не поступаються аналогам конкурентів, забезпечуючи при цьому стійке економічне зростання і високий рівень життя населення.

Широта факторів та контентів конкурентоспроможності вимагає її розгляду як системи, котра формується в першу чергу на різних рівнях.

На макроекономічному рівні конкурентоспроможність держави проявляється у ефективності використання національних ресурсів; суспільній продуктивності праці; інноваційній активності; розвитку людського капіталу; стабільності фінансової системи; привабливості для інвестицій. Конкурентоспроможна держава отримує низку стратегічних переваг:

По-перше, забезпечується стійке економічне зростання через підвищення продуктивності та ефективності виробництва.

По-друге, зростає інвестиційна привабливість країни, що сприяє припливу капіталу, технологій та нових робочих місць.

По-третє, розширюються експортні можливості, що позитивно впливає на платіжний баланс і валютну стабільність.

По-четверте, підвищується рівень життя населення через зростання доходів, зайнятості та соціальних стандартів. Здійснюється людський розвиток.

Конкурентоспроможність пов'язана з інтенціональністю, котра може виступати важелем формування конкурентних переваг. Іntenції держави проявляються через стратегічні пріоритети розвитку: підтримку науки, освіти, цифровізації, стартапів, технологічної модернізації. Якщо державна політика орієнтована на інновації, це забезпечує формування економіки знань; технологічну незалежність; зростання інвестиційної привабливості; розширення експортних можливостей. Відсутність таких інтенцій призводить до сировинної спеціалізації та втрати позицій у глобальній конкуренції, неефективного стратегічного управління. Державна політика, котра орієнтована на інновації, забезпечує формування адекватного вимогам «людського потенціалу у стратегічних галузях регіону» [7], слугує впровадженню на всіх рівнях адекватного стратегічного управління розвитком економічних акторів.

Конкурентоспроможність держави формується як сукупність конкурентних переваг її регіонів та бізнесу. Сильні регіони підвищують загальнонаціональні показники, тоді як депресивні території гальмують розвиток країни. Тому державна політика має бути спрямована на підтримку регіонального розвитку, децентралізацію, стимулювання інновацій та вирівнювання соціально-економічних умов. Бізнес, виробляючи товари та послуги, забезпечує задоволення попиту, формує ринко праці, визначає рівень доходів населення країни та регіону. Таким чином, на мезорівні конкурентоспроможність полягає у здатності територій залучати бізнес, створювати робочі місця, розвивати інфраструктуру та підвищувати якість життя населення. Іntenції держави проявляються через стратегічні пріоритети розвитку: підтримку науки, освіти, цифровізації, стартапів, технологічної модернізації.

Регіональні інтенції визначають готовність місцевої влади та бізнесу до структурних змін і розвитку нових напрямів діяльності, до впровадження сучасних моделей стратегічного управління. Вони реалізуються через створення інноваційної інфраструктури (технопарків, кластерів, бізнес-інкубаторів); підтримку підприємництва; залучення інвестицій; розвиток людського капіталу, що у свою чергу є факторами інноваційної активності [8]. Регіони з вираженою інноваційною орієнтацією стають

центрами економічного зростання й концентрації високотехнологічного бізнесу. Регіональний вимір конкурентоспроможності має не менш важливе значення, оскільки саме регіони виступають безпосередніми осередками економічної діяльності.

Конкурентоспроможний регіон характеризується:

1. Розвинутою виробничою та транспортною інфраструктурою;
2. Сприятливим інвестиційним кліматом;
3. Спеціалізацією та кластеризацією виробництва;
4. Високим рівнем зайнятості населення;
5. Ефективним використанням природних і людських ресурсів.

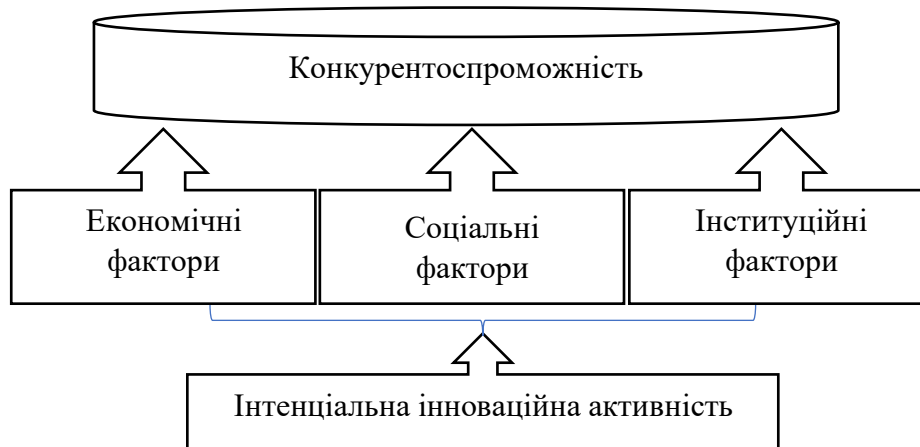
Регіональна конкурентоспроможність сприяє зменшенню між територіальних диспропорцій, активізації місцевого підприємництва, формуванню інноваційних центрів та підвищенню якості життя громад.

На рівні підприємства конкурентоспроможність забезпечує його

тривалу життєздатність в мінливих умовах економічної активності на засадах стратегічного управління розвитком. Конкурентоспроможність підприємств визначається потенціалом перманентного розвитку, впровадження інноваційної продукції, ефективним стратегічним менеджментом. На мікрорівні інтенції керівництва й персоналу визначають стратегічну поведінку фірми. Підприємства з інноваційною орієнтацією інвестують у дослідження й розробки; впроваджують нові технології; модернізують продукцію; стимулюють креативність працівників; швидко реагують на зміни попиту. Такі компанії формують стійкі конкурентні переваги, тоді як консервативні підприємства поступово втрачають ринки збуту.

Таким чином, стратегічна конкурентоспроможність є фундаментом економічної безпеки та національної незалежності, розвитку регіонів та довготривалої життєдіяльності бізнесу.

Формування системної стратегічної конкурентоспроможності є комплексним процесом і залежить від сукупності взаємопов'язаних факторів, (рис. 1):

Рис.1. Фактори конкурентоспроможності (складено авторами)

1.

Інтенціональна інноваційна активність являє собою підґрунтя стратегічного напряму діяльності економічного актора на впровадження інновацій у всі сфери діяльності, що забезпечить синергію й прискорить формування стратегічних конкурентних переваг. Інтенціональна інноваційна діяльність реалізується не лише у сфері техніки та технології, але містить й інноваційні методи економічного розвитку, новітні методи управління та організації соціального життя, вдосконалення інституційних засад, культурних механізмів розвитку.

2. Економічні фактори включають рівень продуктивності праці; структуру економіки; розвиток малого та середнього бізнесу; інвестиційну активність; експортний потенціал. Економічна інтенціональність інноваційної активності дозволяє впроваджувати наукові методи організації виробництва та праці, логістичні потоки, методи планування виробництва, маркетингові новації й т.д.

3. Соціальні фактори відображають рівень освіти й кваліфікації населення; якість трудових ресурсів; демографічну ситуацію; рівень доходів та соціального захисту. Соціальна

інтенціональність інноваційної активності сприятиме застосуванню новітніх стимулів участі населення й працівників у суспільному житті, впровадженню організаційних форм підтримки демографічних процесів та родин, залученню молоді у процеси формування лідерів й т.д. форми

4. Інституційні фактори охоплюють ефективність державного управління; прозорість регуляторної політики; правовий захист бізнесу; рівень корупції. Базовими в сучасних умовах виступають інноваційно-наукові фактори, котрі безпосередньо та через вказані вище групи формують радикальні конкурентні переваги. До них віднесено такі чинники як науково-дослідницька діяльність; впровадження цифрових технологій; модернізація виробництва; розвиток стартап-екосистем. Іntenціональність інституційних чинників дозволить вдосконалити структуру країни, її державного управління та населення з метою її раціоналізації та посилення впливу на рівень економіки й людського розвитку [9].

Доцільно підкреслити, що інтенціональна інноваційність, або інтенції на інновації самі по собі відіграють особливу роль у формуванні конкурентоспроможності. Іntenції на інноваційну діяльність — це сукупність внутрішніх установок, цілей, мотивацій і стратегічних рішень, спрямованих на пошук, розробку та впровадження нових знань, технологій, продуктів і методів управління. Вони проявляються у прагненні до постійного вдосконалення; готовності до ризику та експериментування; інвестиціях у наукові дослідження; підтримці творчої ініціативи; формуванні інноваційної культури; «розвитку людини».[10] Таким чином, інтенції виступають психологічною, організаційною та стратегічною основою реальної інноваційної активності. Наукові дослідження доводять, що між інтенціями та конкурентоспроможністю існує прямий причинно-наслідковий зв'язок. Без сформованої готовності до нововведень інноваційні процеси стають випадковими й несистемними, що знижує ефективність розвитку. Натомість чітка інноваційна орієнтація забезпечує:

- швидку адаптацію до ринкових змін;
- створення унікальних конкурентних переваг;
- підвищення продуктивності;
- зростання доданої вартості;
- довгострокову економічну стійкість.

Отже, інтенції є передумовою формування інноваційної активності, а через неї — стратегічної конкурентоспроможності. Формування інтенцій залежить від: рівня освіти й культури, якості управління, економічних стимулів, доступу до фінансування, інституційного середовища, розвитку науково-дослідної бази, мотивації персоналу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, конкурентоспроможність є ключовим показником економічної життєздатності держави та її регіонів. Вона визначає здатність економіки адаптуватися до глобальних викликів, забезпечувати інноваційний розвиток і підвищувати добробут населення. Формування конкурентних переваг повинно стати стратегічним пріоритетом державної та регіональної політики, оскільки саме від цього залежить довгостроковий соціально-економічний прогрес країни. Іноваційна активність є ключовим чинником формування конкурентоспроможності на всіх рівнях економічної системи. Вона забезпечує підвищення ефективності виробництва, створення нових можливостей для розвитку та зміцнення позицій у глобальному середовищі. Без системної підтримки інновацій неможливо забезпечити довгострокове економічне зростання ані держави, ані її регіонів, ані окремих підприємств. Іноваційна активність держави, регіону та підприємства є взаємозалежною системою. Держава формує нормативно-правове поле, інвестує в освіту й науку та створює стимули для бізнесу. Регіони забезпечують інфраструктуру та локальні умови для розвитку інноваційних екосистем. Підприємства ж безпосередньо впроваджують інновації у виробництво. Лише узгоджена взаємодія цих рівнів дозволяє досягти синергетичного ефекту й забезпечити стійке економічне зростання.

Іntenції на інноваційну діяльність є фундаментальною умовою формування конкурентоспроможності держави, регіону та підприємства. Вони визначають стратегічну спрямованість розвитку, стимулюють інноваційну активність і забезпечують створення довгострокових конкурентних переваг. Без сформованої інноваційної орієнтації економічні суб'єкти втрачають здатність до адаптації та ефективного розвитку в умовах глобальної конкуренції.

У подальших дослідженнях заплановано дослідити закономірності дії інтенціональної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Nebojsa Stojcic, Iraj Hash, Shqiponja Telhaj, Innovation Activities and Competitiveness: Empirical Evidence on the Behaviour of Firms in the New EU Member States and Candidate Countries, *CASE Network Studies and Analyses*. 2011.424, CASE-Center for Social and Economic Research.
2. Cherkasova T.I., Boyko I.M., Beznos S.V. The innovative activity of industrial enterprises as a factor of increasing their competitiveness. *ЕКОНОМІКА: реалії часу*. 2013. №4(9).
3. Lili Qiu, Doina Olaru, Sharon Purchase. Fostering strategic synergy: Empirical insights on aligning innovation activities with competitive strategies. *Technological Forecasting and Social Change*. 2024. Volume 208, <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2024.123704>.
4. Геєць В. Суперечності та перспективи економічного зростання на інноваційній основі в Україні. *Економіка України*. 2024. Том 67, № 11 (756). С. 3-28. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.11.003>
5. Мікловда В.П., Шандор Ф.Ф., Кубіній Н.Ю., Мошак С.М., Шеверя М.Ю., Кубіній В.В. Стратегічний потенціал економічної системи: інноваційні та інституціональні механізми його активізації [Текст]: монографія. Ужгород, 2014. 420 с.
6. Мошак С.М., Мікловда В.П., Шандор Ф.Ф., Кубіній Н.Ю., Кубіній В.В. Стратегічне управління конкурентоспроможністю: системний метод та екзистенціальна експозиція: монографія. Мукачево: Карпатська вежа, 2017. 240с.
7. Кубіній Н.Ю., Кубіній В.В., Завадяк Р.І. Промисловість, сільське господарство та туризм: ефективність використання людського потенціалу в стратегічних галузях регіону. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2024.1(63). С.93-98.
8. Dovba I. Factors influencing the innovative development of the region. *EVROPSKÝ ČASOPIS EKONOMIKY A MANAGEMENTU*. 2019. Vol. 5. Iss. 2. Pp. 28-38. URL: https://ejem.cz/wpcontent/uploads/2019/eujem_2019_5_2/eujem_2019_5_2.pdf (дата звернення: 05.03.2025)
9. Gustav Rania, Frances Stewart, Alejandro Ramires. Economic Growth and Human Development. *World Development*. 2000. Vol. 28, No. 2, pp. 197-219.
10. Rashid, S. Economic Development is Human Development. In: *Economic Policy for Growth*. 2000. Springer, Boston, MA. https://doi.org/10.1007/978-1-4615-4537-8_1

REFERENCE

1. Nebojsa Stojcic, Iraj Hash, Shqiponja Telhaj. (2011). Innovation Activities and Competitiveness: Empirical Evidence on the Behaviour of Firms in the New EU Member States and Candidate Countries, *CASE Network Studies and Analyses*. 424, CASE-Center for Social and Economic Research.
2. Cherkasova T.I., Boyko I.M., Beznos S.V. (2013). The innovative activity of industrial enterprises as a factor of increasing their competitiveness. *ЕКОНОМІКА: реалії часу*. №4(9).
3. Lili Qiu, Doina Olaru, Sharon Purchase. (2024). Fostering strategic synergy: Empirical insights on aligning innovation activities with competitive strategies. *Technological Forecasting and Social Change*, Volume 208, <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2024.123704>.
4. Heiets V. (2024) Superechnosti ta perspektyvy ekonomichnoho zrostantia na innovatsiini osnovi v Ukraini. [Contradictions and prospects of economic growth based on innovation in Ukraine.] *Ekonomika Ukrainy* Geyets V. [Economy of Ukraine] 2024. 67, № 11 (756). 3-28. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.11.003>
5. Miklovda V.P., Shandor F.F., Kubinii N.IU., Moshak S. (2014). Stratehichnyi potentsial ekonomichnoi systemy: innovatsiini ta instytutsionalni mekhanizmy yoho aktyvizatsii [Strategic potential of the economic system: innovative and institutional mechanisms of its activation [Text]: monograph]: monohrafiia. Uzhhorod,
6. Moshak S.M., Miklovda V.P., Shandor F.F., Kubinii N.IU., Kubinii V.V. (2017). Stratehichne upravlinnia konkurentospromozhnosti: systemnyi metod ta ekzystentsialna ekspozytsiia: monohrafiia. [Strategic management of competitiveness: a system method and existential exposition: monograph.] Mukachevo: Karpatska vezha, 2017. 240.
7. Kubiniy N.Yu., Kubiniy V.V., Zavadyak R.I. (2024). Promyslovist, silske hospodarstvo ta turyzm: efektyvnist vykorystannia liudskoho potentsialu v stratehichnykh haluziakh rehionu. [Industry, agriculture and tourism: the effectiveness of using human potential in strategic sectors of the region]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii «Ekonomika»*. [Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series "Economy"].1(63). С.93-98.

8. Dovba I. Factors influencing the innovative development of the region. *EVROPSKÝ ČASOPIS EKONOMIKY A MANAGEMENTU*. 2019. Vol. 5. Iss. 2. Pp. 28-38. URL: https://eujem.cz/wpcontent/uploads/2019/eujem_2019_5_2/eujem_2019_5_2.pdf (дата звернення: 05.03.2025)
9. Gustav Rania, Frances Stewart, Alejandro Ramires. Economic Growth and Human Development. *World Development*. 2000. Vol. 28, No. 2, pp. 197-219.
10. Rashid, S. Economic Development is Human Development. In: *Economic Policy for Growth*. 2000. Springer, Boston, MA. https://doi.org/10.1007/978-1-4615-4537-8_1

Отримано 10.02.2026